

ΤΜΗΜΑ Β΄

Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Επιστημονική Μονάδα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Επιστημονική Μονάδα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Μαθητείας

Επιστημονική Μονάδα Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

Πληροφορίες: Δημήτριος Ζυμπίδης, Μιχαήλ Μπατάς, Πολυξένη Μπίλλα

e-mail: dzimpidis@iep.edu.gr, m.mpatas@iep.edu.gr, pmpilla@iep.edu.gr

Τηλ.: 213 1335 302, 309, 357, 351

Θέμα: Απάντηση σε επιστολή της Ανεξάρτητης Αρχής «Συνήγορος του Πολίτη», με θέμα: «Αναφορές στον Συνήγορο του Πολίτη σχετικά με το περιεχόμενο σχολικού συγγράμματος και εκπαιδευτικού υλικού»

Σχετ.: α) το υπ' αριθ. πρωτ. 331739/16048/17-03-2025 έγγραφο της Ανεξάρτητης Αρχής «Συνήγορος του Πολίτη»

β) το υπ' αριθ. πρωτ. 32552/ΓΔ4/24-03-2025 έγγραφο της Γενικής Διεύθυνσης του ΥΠΑΙΘΑ

Βάσει εισήγησης του κ. Αθανάσιου Γιαννίκα, Συμβούλου Α΄ του ΙΕΠ

Σε απάντηση του ανωτέρω σχετικού και βάσει των αρμοδιοτήτων του ΙΕΠ, σας ενημερώνουμε για τα εξής:

Α. Περιγραφή

Με τα ως άνω σχετικά διαβιβάστηκε στο ΙΕΠ επιστολή της Ανεξάρτητης Αρχής «Συνήγορος του Πολίτη» με θέμα «Αναφορές στον Συνήγορο του Πολίτη σχετικά με το περιεχόμενο σχολικού συγγράμματος και εκπαιδευτικού υλικού». Σε αυτήν η κ. Θεώνη Κουφονικολάκου, Βοηθός Συνηγόρου του Πολίτη για τα Δικαιώματα του Παιδιού, ενημερώνει ότι «Ο Συνήγορος του Πολίτη [...] εξετάζει αναφορές σχετικά με περιεχόμενο σχολικού βιβλίου, καθώς και φυλλαδίου που δόθηκε σε μαθητές/μαθήτριες δημοτικού από εκπαιδευτικό, τα οποία φαίνεται να περιείχαν φράσεις που καλλιεργούν και αναπαράγουν αρνητικά στερεότυπα». Ειδικότερα:

Α) η πρώτη αναφορά σχετίζεται με περιεχόμενο του βιβλίου «Αρχές Οικονομικής Θεωρίας», που διδάσκεται στη Γ΄ Γενικού Λυκείου και στη Γ΄ ΕΠΑΛ/Π.ΕΠΑΛ. Συγκεκριμένα, στο Κεφάλαιο 9 (Οικονομικές Διακυμάνσεις-Πληθωρισμός-Ανεργία), υποκεφάλαιο 4 (Ανεργία), μεταξύ άλλων, αναφέρεται ότι: «...Επίσης άτομα τα οποία μπορούν να εργαστούν, αλλά για διάφορους λόγους δε θέλουν, για παράδειγμα, τεμπέληδες, δεν ανήκουν στο εργατικό δυναμικό. Συνεπώς, τα άτομα τα οποία δεν μπορούν ή δε θέλουν να εργαστούν αποτελούν τον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό...». Όπως επισημαίνεται στην επιστολή, πρόκειται για μια διατύπωση, η οποία «διαγράφεται κάθε χρόνο από τη διδακτέα ύλη της Γ΄ τάξης στο Γενικό Λύκειο. Ωστόσο, δεν φαίνεται να ισχύει το ίδιο όσον αφορά τη διδακτέα ύλη του βιβλίου στη Γ΄ τάξη των ΕΠΑΛ».

Επειδή, λοιπόν, η συγκεκριμένη διατύπωση «αναπαράγει ένα αρνητικό στερεότυπο σχετικά με τους λόγους που ένας/μία πολίτης δεν εργάζεται και τροφοδοτεί επιζήμιες αναπαραστάσεις», ζητείται «να επεκταθεί η διαγραφή της φράσης και από την διδακτέα ύλη του βιβλίου στη Γ' τάξη ΕΠΑΛ».

Β) Σύμφωνα με τη δεύτερη αναφορά, γονείς μαθητή Δημοτικού διαπίστωσαν ότι σε φυλλάδιο, που, όπως αναφέρθηκε, είχε αντληθεί από τον ιστοχώρο του Πανελλήνιου Σχολικού Δικτύου και δόθηκε στους/στις μαθητές/τριες από εκπαιδευτικό της τάξης, περιλαμβανόταν ως παράδειγμα για τη μελέτη της κλίσης ονομάτων, η φράση «τον αράπη κι αν τον πλύνεις, το σαπούνι σου χαλάς», με οδηγία να προσεχθεί η κλίση του ουσιαστικού «αράπης». Παρά το γεγονός ότι στον συγκεκριμένο ιστοχώρο αναφέρεται η απουσία ελέγχου για το περιεχόμενο που προέρχεται από τους χρήστες, ζητείται από την Ανεξάρτητη Αρχή «Συνήγορος του Πολίτη» «να προταθεί μέσω του Υπουργείου η ανάρτηση στον ιστοχώρο σχετικής οδηγίας αυξημένης εγρήγορσης των χρηστών/τριών ως προς το περιεχόμενο που αναρτάται προς αξιοποίηση στα σχολεία της χώρας, για την αποφυγή, μεταξύ άλλων, φράσεων και όρων που θα μπορούσαν να αξιολογηθούν ως ρατσιστικοί και στερεοτυπικοί». Επίσης, προτείνεται «να δοθεί ανάλογη κατεύθυνση προς τους/τις εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων, με έμφαση στην εξάλειψη από τον χώρο της εκπαίδευσης κάθε μορφής δυσμενούς διάκρισης σε οποιαδήποτε βάση και με οποιονδήποτε τρόπο και αν εκδηλώνεται αυτή (με ιδιαίτερη προσοχή σε εκφράσεις που συχνά δεν γίνονται άμεσα αντιληπτές), αλλά και ευαισθητοποίηση ώστε να αποφεύγονται τόσο στον γραπτό όσο και στον προφορικό λόγο εκφράσεις που συμβάλλουν στη διατήρηση γενικότερα προσβλητικών αναπαραστάσεων».

Η επιστολή ολοκληρώνεται με την παράκληση να γνωστοποιηθούν στον «Συνήγορο του Πολίτη» οι σχετικές ενέργειες που θα γίνουν, κατόπιν εξέτασης των παραπάνω προτάσεων.

B. Απάντηση

Σε απάντηση των ανωτέρω και κατά το μέρος που αφορά στο περιεχόμενο του βιβλίου «Αρχές Οικονομικής Θεωρίας» της Γ' Γενικού Λυκείου και της Γ' ΕΠΑΛ/Π.ΕΠΑΛ, σας γνωρίζουμε τα εξής:

α) Στην εισήγηση της Επιστημονικής Μονάδας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Μαθητείας για τις οδηγίες διδασκαλίας του μαθήματος «Αρχές Οικονομικής Θεωρίας» της Γ' ΕΠΑ.Λ. και Π.ΕΠΑΛ. για το σχολικό έτος 2025-2026 θα συμπεριληφθεί, όπως στην περίπτωση των Γενικών Λυκείων, σχετική οδηγία για την αφαίρεση της προαναφερόμενης φράσης από τη διδασκαλία.

β) Στις εισηγήσεις της Επιστημονικής Μονάδας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Μαθητείας και της Επιστημονικής Μονάδας Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Σπουδών για την επόμενη ανατύπωση των διδακτικών βιβλίων Γενικού και Επαγγελματικού Λυκείου θα προβλεφθεί η διόρθωση της εν λόγω φράσης του σχολικού εγχειριδίου του μαθήματος «Αρχές Οικονομικής Θεωρίας».

Σχετικά με τη δεύτερη αναφορά για το περιεχόμενο φυλλαδίου που αντλήθηκε από τον ιστοχώρο του Πανελλήνιου Σχολικού Δικτύου και εμπεριείχε χαρακτηρισμό που θα μπορούσε να αξιολογηθεί ως ρατσιστικός, επισημαίνονται τα ακόλουθα:

Στο Γενικό Μέρος και ειδικότερα στις γενικές αρχές της εκπαίδευσης του ΔΕΠΠΣ και των ΑΠΣ για τα διδακτικά αντικείμενα του Δημοτικού σχολείου αναφέρεται ρητά ότι επιδιώκεται η ευαισθητοποίηση των μαθητών/τριών σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παγκόσμιας ειρήνης και διασφάλισης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Επίσης, στα σχολικά εγχειρίδια του Δημοτικού σχολείου, κυρίως της Γλώσσας, της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής και της Μελέτης Περιβάλλοντος υπάρχουν θεματικές ενότητες και εργασίες που προάγουν τις πανανθρώπινες αξίες, επιδιώκοντας τόσο την εξάλειψη του φαινομένου του ρατσισμού, όσο και την καταπολέμηση των διακρίσεων (οριζόντιος στόχος), ενώ παράλληλα αναπτύσσονται εξειδικευμένες κατευθύνσεις στις οδηγίες διδασκαλίας των μαθημάτων που αποστέλλονται στις σχολικές μονάδες στην αρχή εκάστου σχολικού έτους.

Επιπρόσθετα, στο Δημοτικό σχολείο αναπτύσσονται και τα εργαστήρια Δεξιοτήτων (<https://iep.edu.gr/el/psifiako-apothetirio/skill-labs>), στο πλαίσιο των οποίων μία από τις τέσσερις (4) βασικές θεματικές ενότητες φέρει τον τίτλο «ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΑΙ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΩ - Κοινωνική Συναίσθηση και Ευθύνη», με επιμέρους θεματικούς άξονες: 1. Ανθρώπινα δικαιώματα, 2. Εθελοντισμός διαμεσολάβηση, 3. Συμπερίληψη: Αλληλοσεβασμός, διαφορετικότητα.

Τέλος, από το σχολικό έτος 2024-2025 εφαρμόζεται σε όλες τις τάξεις της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης το Πρόγραμμα Σπουδών (ΠΣ) «Δράσεις Ενεργού Πολίτη» (<https://act.digitalschool.gov.gr/>). Ειδικότερα, στο πλαίσιο του 16^{ου} στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης, με τίτλο «Ειρήνη, Δικαιοσύνη, Κοινωνική ισότητα και Ισχυροί Θεσμοί», οι μαθητές/τριες: α) Συμμετέχουν σε πρωτοβουλίες που προάγουν τα δικαιώματα του ανθρώπου και τη δικαιοσύνη, υποστηρίζοντας προσπάθειες για την πρόληψη των διακρίσεων και την τήρηση του κράτους δικαίου και β) Οργανώνουν εργαστήρια και εκδηλώσεις σε συνεργασία με τοπικούς φορείς, για να διερευνήσουν τις αιτίες ύπαρξης των στερεοτύπων και προκαταλήψεων και να προάγουν την κατανόηση και την αποδοχή.

Επομένως, στο πλαίσιο της διαρκούς ενίσχυσης των δράσεων για την προώθηση της ισότητας και του σεβασμού στη σχολική κοινότητα, συνεχίζουμε να στηρίζουμε ενεργά τους/τις εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων, δίνοντας έμφαση στην υποστήριξη πρωτοβουλιών για την εξάλειψη κάθε μορφής δυσμενούς διάκρισης —ανεξαρτήτως της μορφής ή του τρόπου εκδήλωσής της— με ιδιαίτερη προσοχή σε εκφράσεις που ενδέχεται να μην γίνονται άμεσα αντιληπτές. Παράλληλα, μέσα από τις Δράσεις Ενεργού Πολίτη, τα Εργαστήρια Δεξιοτήτων, καθώς και το σύνολο των σχολικών δραστηριοτήτων, ενισχύεται η ευαισθητοποίηση όλης της σχολικής κοινότητας, ώστε τόσο στον γραπτό όσο και στον προφορικό λόγο να αποφεύγονται διατυπώσεις που συμβάλλουν στη διαίωνιση ρατσιστικών ή στερεοτυπικών αναπαραστάσεων.

Δημήτριος Ζυμπίδης
Σύμβουλος Α' ΙΕΠ

Μιχαήλ Μπατάς
Σύμβουλος Β' ΙΕΠ

Πολυξένη Μπίλλα
Σύμβουλος Α' ΙΕΠ

Συντονιστής Επιστημονικής Μονάδας
Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Συντονιστής Επιστημονικής Μονάδας
Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών
Επιστημών

Προϊσταμένη Τμήματος Β'
Προγραμμάτων Σπουδών και
Εκπαιδευτικού Υλικού